

EDUSKUNNAN HALLINTOVALIOKUNNALLE**Kuuleminen 6.3.2025****HE 204/2024 (aserikokset)****1. Uudistuksen tavoitteista**

Olen ollut asiaa valmistelleen aserikostyöryhmän jäsenenä. Hallituksen esitys perustuu työryhmän yksimieliseen raporttiin. Esityksessä on lähinnä teknisluonteisia tarkennuksia suhteessa työryhmän mietintöön. En ole nähnyt tarvetta arvioida aserikoksia koskevia lainmuutosesityksiä toisin kuin olen niitä työryhmän jäsenenä arvioinut. Pidän hallituksen esitystä perusteltuna ja toki myös hallitusohjelman kirjauksen täysimääräisesti toteuttavana.

Uudistuksen tavoitteena on vähentää erityisesti luvattomiin aseisiin liittyvää väkivallan riskiä. Ongelma kietoutuu pääosin järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja löyhemmin järjestäytyneisiin rikoksia tekeviin ryhmittymiin. Perimmäisenä tavoitteena on tietysti saada mahdollisimman suuri osa luvattomista aseista pois markkinoilta ja sitä kautta turvata ihmisten henkeä ja terveyttä. Keskeisin tavoite on siis keskeisimpien oikeushyvien suojeleminen, joka on ilman muuta hyväksyttävä tavoite. Tätä tavoitetta hallituksen esitys palvelee hyvin. Rangaistusten koventamisella puolestaan osoitetaan luvattomiin aseisiin liittyvien tekojen erityinen moitittavuus. Tämän viestin läpimeno vaatii aikaa, mutta ajan kuluessa uudistuksella on oletettu olevan myös rikoksia vähentävää vaikutusta.

Uudistus ei johda pelkästään rikoslain tiukentumiseen. Hallituksen esityksessä on työryhmän linjauksen mukaisesti siirretty ampuma-aserikoksen (RL 41:1) tunnusmerkistöstä lukuisia tekemuotoja lievän ampuma-aserikoksen kategoriaan (RL 41:4). Kyseessä ovat tietyt ampuma-asehallintoon liittyvät rikkomukset, joiden rangaistusuhaksi riittää hyvin sakko tai enintään lievä vankeusrangaistus.

2. Yksittäisistä tunnusmerkistöistä

Ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöä on täsmennetty vastaamaan paremmin laillisuusperiaatteen vaatimuksia. Tunnusmerkistöstä ilmenee nyt aiempaa selkeämmin yhteys ampuma-aselakiin. Hallituksen esityksessä (s. 46) on perusteltu sitä, miksi rikossäännöksessä ei ole mahdollista viitata yksityiskohtaisesti niihin ampuma-aselain säännöksiin, joiden rikkominen on ampuma-aserikosta. Omaksuttu viittaustekniikka on rikoslaissa varsin yleisesti käytetty. Kuten edellä on todettu, tunnusmerkistöstä on siirretty lähinnä ampuma-asehallintoon liittyviä rikkomuksia lievän ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöön. Ampuma-aserikoksen (RL 41:1) rangaistusasteikkoa ei esitetä muutettavaksi.

Hallituksen esityksessä on uusi tunnusmerkistö, RL 41:2. Kyseessä on ampuma—aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten. Tämä tunnusmerkistö herätti aserikostyöryhmässä paljon keskustelua. Työryhmä kuitenkin päätyi esittämään tunnusmerkistön säätämistä, ja hallitus on asettanut työryhmän kannalle. Tunnusmerkistön ongelmaksi voisi nähdä sen, onko rangaistavan käyttäytymisen ala määritelty riittävän täsmällisesti. Lähinnä on kysymys siitä, millä kriteereillä arvioidaan ase tai aseensa osa luovutetuksi olosuhteissa, joissa se on omiaan päättämään tunnusmerkistössä kuvattujen rikosten tekemiseen. Uusi tunnusmerkistö tukee kuitenkin uudistuksen tavoitetta vähentää riskiä siitä, että ampuma-aseita käytetään vakavien rikosten tekemisessä. Punnittuani laillisuusperiaatteen asettamia vaatimuksia suhteessa uudistuksen tavoitteisiin, päädyn uudistuksen tavoitteiden painavan arvioinnissa niin paljon, että kokonaisarviointi päättyy puoltamaan tunnusmerkistön säätämistä.

Otan erikseen kantaa ampumaurheilijoiden lakivaliokunnan kuulemisessa esiin nostamaan huoleen. Luvallisen aseensa toisen kuljettamaan autoon unohtava ei syyllisty ampuma-aserikokseen. Ampuma-aserikoksena tulee rangaistavaksi aseensa *lainaaminen* sille, jolla ei ole lupaa kyseisen aseensa hallussa pitämiseen. Kuvatussa tilanteessa ei ole kysymys lainaamisesta. Myöskään asetta kuljettava ei syyllisty ainakaan törkeään ampuma-aserikokseen. Asetta kuljettava ei tällaisessa tilanteessa lähtökohtaisesti toimi tahallaan. Vakavin kyseeseen edes teoreettisesti kysymykseen tuleva rikos on lievä ampuma-aserikos. Siitäkään ei käytännössä rangaistaisi, koska rikkomus olisi

erittäin vähäinen, eikä aseiden tilapäiseen kuljettamiseen liittyisi minkäänlaista aseiden väärinkäytön riskiä.

Lievän ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöön on siis siirretty perustunnusmerkistöstä lukuisia hallinnollisia rikkomuksia. Tunnusmerkistöä on myös täsmennetty. Rangaistusasteikkoon esitetään myös kuuden kuukauden vankeusuhkaa sakon lisäksi. Tunnusmerkistö on säädettävissä hallituksen esittämässä muodossa.

3. Rangaistusasteikoista ja pakkokeinoista

Hallitus esittää työryhmän tavoin törkeän ampuma-aserikoksen (RL 41:3) vähimmäisrangaistuksen korottamista kahteen vuoteen. Esitys on perusteltu, ottaen huomioon vallitsevan oikeuskäytännön varsin lievän rangaistuskäytännön. Törkeästä ampuma-aserikoksesta voisi tämän sääntelyn toteutuessa tuomita täysi-ikäiselle ehdollista vankeutta vain poikkeuksellisesti. Esitetyn rangaistusasteikon suhteesta esimerkiksi törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistukseen (1 vuosi vankeutta) on työryhmän mietinnön lausuntopalautteessa esitetty perusteltuja huomioita. Pitäisikö ongelman poistamiseksi korottaa myös törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus kahteen vuoteen vankeutta? Sitä ei lausunnoissa ole tarkoitettu. Sellainen muutos ei tietenkään ole toteutettavissa aserikoksia koskevan sääntelyn yhteydessä. On myös syytä todeta, että toisen haavoittaminen ampuma-aseella tulkitaan usein tapon yritykseksi ja rangaistus on sellaisissa tapauksissa enemmän kuin kaksi vuotta vankeutta. Ampuma-aseella tehdystä törkeästä pahoinpitelystäkin tuomitaan pääsääntöisesti kahta vuotta pidempi vankeusrangaistus. Mahdollinen epäsuhta RL 21 luvun 6 §:n ja esitetyn RL 41 luvun 3 §:n välillä on lausuntopalautteessa esitettyä vähäisempi.

Vähimmäisrangaistuksen tiukennus lisää vankilatäytäntöönpanon kustannuksia.

Vähimmäisrangaistuksen korottamisen on kuitenkin myös arvioitu vähentävän törkeitä ampuma-aserikoksia. Päinvastaiseen suuntaan tosin vaikuttaa tunnusmerkistöön esitetty lisäys siitä, että *luvattoman aseiden* hallussapito yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa olisi törkeä ampuma-aserikos. Tiukennusta pehmentää kuitenkin se, että rikoksen pitää olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kokonaisarvostelu voisi sulkea tunnusmerkistön soveltamisen erityisesti tunnusmerkistön 4 – kohdan tapauksissa eli luvattoman aseiden hallussapidossa yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa.

Törkeän ampuma-aserikoksen vähimmäisrangaistuksen korottaminen perustuu hallitusohjelmaan. Hallitusohjelman kirjaus tarkoittaa sitä, että törkeästä ampuma-aserikoksesta voitaisiin tuomita ehdollista vankeutta täysi-ikäiselle vain poikkeuksellisesti. Kahden vuoden vähimmäisrangaistus olisi varsin ankara seuraamus ja siksi sen säätäminen vaatii tarkkaa punnintaa.

Vähimmäisrangaistuksen korottamista puoltaa ensinnäkin se, että törkeästä ampuma-aserikoksesta on rangaistu varsin lievästi, yli puolet tuomituista rangaistuksista ovat olleet ehdollisia.

Vähimmäisrangaistuksen korottamista on toiseksi perusteltu sillä, että luvattoman ampuma-aseet liittyvät tyypillisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lain esitöissä eduskunnassa voisi vielä hallituksen esitykseen kirjoitettua selkeämmin korostaa, että törkeyden *kokonaisarvostelussa* on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, liittyykö rikos järjestäytyneen rikollistyhmän toimintaan tai liittyykö luvattomaan hallussapitoon muutoin perustellusti riski siitä, että asetta tultaisiin käyttämään vakavan rikoksen tekemisessä.

Säädöksen tekstin tasolla vähimmäisrangaistusta ei voida määritellä koskevaksi vain tilanteita, joissa on kytkös järjestäytyneeseen rikollisuuteen. En näe mahdolliseksi täsmentää säännöstä siitä, miten se on hallituksen esityksessä muotoiltu. Tunnusmerkistö on muotoiltu niin, että se soveltuu lähtökohtaisesti juuri tapauksiin, joissa on korostunut riski aseiden käyttämisestä vakaviin henkeen tai terveyteen kohdistuviin rikoksiin.

Kun otetaan huomioon se, millaisia tekoja törkeän ampuma-aserikoksen tunnusmerkistö koskee ja luvattomiin aseisiin liittyvän riskin henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten tekemiseksi, pidän kahden vuoden vähimmäisrangaistusta oikeasuhtaisena rangaistuksena. Kuulemisessa lakivaliokunnassa jotkut asiantuntijat vähättelivät perusteettomasti kokonaisarvostelun merkitystä. Jos rikos ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä, kyseessä on perusmuotoinen ampuma-aserikos.

Vaarallisen esineen hallussapidosta tuomittavaa enimmäisrangaistusta esitetään korotettavaksi kahteen vuoteen. Pidän esitystä perusteltuna, hallituksen esityksessä kirjoitetuista syistä. Tunnusmerkistöön on tehty myös laillisuusperiaatteen edellyttämiä tarkennuksia. Esitettyihin

rikoslain 41 luvun 7 ja 8 pykäliin tehtyt kielelliset tarkennukset ovat perusteltuja. Jos toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon enimmäisrangaistus korotetaan yhteen vuoteen vankeutta, rikosta ei enää voida käsitellä sakkomenettelyssä. Mahdollisesta kustannuksia lisäävästä vaikutuksesta huolimatta pidän esitystä perusteltuna. Tunnusmerkistössä tarkoitettuja esineitä pidetään tyypillisesti hallussa siltä varalta, että niitä käytetään toisen uhkaamiseen tai vahingoittamiseen.

Esitetty rikoslain 41 luvun 10 § täsmentää rikoslain tunnusmerkistöjen ja ampuma-aselain keskinäistä yhteyttä.

Pakkokeinolakiin esitetty muutos (telekuuntelun ulottaminen ampuma-aseen käsittelyyn vakavan rikoksen tekemistä varten) on perusteltu.

Matti Tolvanen

OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori (emeritus)

Itä-Suomen yliopisto

matti.tolvanen@uef.fi